

mik között. (Nem mintha nem kaptak volna ebből eleget.)

Ennyiben kívántam elmondani a fentiekre vonatkozókat.

Befejezésül: A megelőző intézkedések nem tartom egyetlen olyan dolognak, amelyik meghozza a megoldást ezen a téren. De az eredmények elérésében egy olyan kiindulópontnak, amelyre támaszkodva, az életkori

sajátosságokat figyelembe véve kielégítő eredményekhez juthatunk. Reméljük, hogy a következetes munka eredményeképpen az intézmény korának arányával növekedőben lesznek az eredmények is.

Szászfalvi László
igazgató
Bélmégyer-Fáspuszta

RÉVÉSZ BÉLA
szakvezető, Szeged

AZ ÉLŐVILÁG 8. OSZTÁLYOS TANMENETÉNEK TERVEZÉSE

Az általános iskola új tantervét fokozatosan vezetjük be. Az Élővilág tantárgy keretében az 1965—66. tanévben a 8. osztályban kerül bevezetésre az új tanterv. Az előző években szerzett tapasztalatok segítséget nyújtanak a 8. osztályos tantervi anyag feldolgozásának megtervezéséhez, tanmenetének összeállításához.

Az oktató-nevelő munkánk eredményessége nagymértékben függ attól, hogy mennyire tudjuk az Élővilág órákat egységes oktatási és nevelési folyamattá kapcsolni. A tanmenet elkészítésekor ennek a szemléletnek kell érvényre jutni. Sohasem elszigetelt órákat, hanem a tanítási órák összefüggő rendszerét kell megterveznünk a tanmenetünk összeállításakor.

Az általános iskolai tanterv meghatározza azokat az oktatási és nevelési feladatokat, melyeknek megfelelően kell végezni pedagógiai munkánkat. Ezen általános célkitűzés mellett szükséges konkretizálni azokat az oktatási és nevelési feladatokat, amelyek az Élővilág tanításában az egyes osztályokra és ezen belül az egyes témákra vonatkoznak. Ez a feladat a tanárra vár. A tanmenet összeállításakor kell az általános iskola célkitűzésében megfogalmazott embereszmény kialakításának általános feladatát, konkrét — az Élővilág tantárgy, 8. osztályára, adott témákra vonatkoztatva — pedagógiai tevékenységek formáira lebontva megtervezni.

Az Élővilág 8. osztályos tantervi anyagának feldolgozása során meg kell oldanunk mindazokat a didaktikai feladatokat, amelyek az ismeretanyaggal kapcsolatosan az oktatás folyamatában szükségszerűen felmerülnek. A didaktikai feladatok egymás utáni sorrendjét, egymáshoz való kapcsolódását, ismétlődését a téma feldolgozása folyamatának tervezésekor kell megoldani.

Alapvető jelentőségű, hogy a tanmenet segítséget nyújtson a tanítási órákra való tartalmi felkészüléshez. Ezt segíti elő az egyes órák oktatási és nevelési súlyponti feladatainak meghatározása és a vonatkozó irodalom feltüntetése.

A 8. osztályos tantervi anyag, „Az élők világának fejlődéstörténeti áttekintése” tárgykör feldolgozásánál kerülni kell az újratanítást. A szilárd, felhasználható tárgyi ismeretek kialakítása igényli a megszerzett ismeretek többszöri felhasználását, gyakorlását. Ezt az ismétlő, munkáltató órák beiktatásával, az egyes órákon pedig a szaktárgyon belüli és a szaktárgyak közötti koncentráció elvének megvalósításával segíthetjük. A tanmenet tervezésekor ezt figyelembe kell vennünk.

Az iskola és az élet szoros kapcsolatát szolgáljuk az ismeretanyagnak a termelésben történő felhasználásának bemutatásával. Erre vonatkozó utalásokat az egyes óráknál kell feltüntetnünk.

A következőkben a tanmenetkészítés felsorolt követelményeinek megvalósulását iparkodom bemutatni az Élővilág 8. osztályos tanmenetének részletével. Iparkodtam olyan tervezetet összeállítani, melyben a Tanterv és a Nevelési Terv alapvető követelményei megvalósulnak és hasznos segítője lesz a tanárnak az egyes órákra való közvetlen felkészülésben, az eredményes oktató-nevelő munka megvalósulásában.

TANMENET

VIII. osztály

ÉLŐVILÁG

tantárgyának tanításához

Heti órák száma: 2.

Évi feladat: Az V—VII. osztályban megismert fajok rendszerezésével nyerjenek betekintést az élővilág fejlődéstörténetébe.

Ismerjék meg a tanulók az emberré válás folyamatát, az ember egyedfejlődésének főbb szakaszait, az egészséges emberi szervezet felépítését és működését, a szocialista közegészségügy szervezetét és eredményeit. Ezen ismeretekkel alapozza meg a tanulók egészséges életmódra nevelését.

Segítse a testi nevelést azzal, hogy a tanulók tanulmányai nyomán válják tudatossá a helyes napirend szerinti élet. Változtassa ésszerűen napirendjét váratlan feladatok esetén. Ismerje és tartsa meg a személyi és környezeti higiénia szabályait. Ismerje a betegség és baleset elleni védekezés legfontosabb eleveit, az elsősegélynyújtás alapelveit és szabályait, szükség esetén tudja azokat helyesen alkalmazni.

Segítse a tanulók dialektikus materialista világnézetének megalapozását, az élőlények és környezetük közötti szoros kapcsolat bizonyításával. Ismerje fel, hogy a természetben minden egymással szoros kapcsolatban, összefüggésben, kölcsönhatásban van. Az egyed és a törzsfejlődés konkrét tényanyagán az anyag állandó mozgásának és változásának érzékeltetésével, a növény, az állat és az ember származástani egységének feltárásával, a természet objektív törvényeinek megismertetésével, megértésével és igazolásával támogassa a még meglevő babonás, tudománytalan nézetek felismerését.

Tudja, hogy az élővilág mai képe hosszú fejlődés következményeként, tehát nem a teremtetés útján jött létre. A fejlődésnek ezt a folyamatát lássa meg a növény- és állatvilág, valamint az ember kialakulásában. Az ember jelenlegi testalkata, keze, beszéde, gondolkodása hosszú fejlődés eredménye.

A szocialista hazaszeretetre és a nemzetköziségre nevelést támogassa azzal, hogy megismerteti a lakóhelyéhez közelfekvő természetvédelmi táj (Fehér-tó) jelentőségét, védelmét. Ismertetni kell az anyaggal kapcsolatban nagy kutatók, tudósok munkáját, eredményét. Tényekkel kell bizonyítani a Magyar Népköztársaság alkotmányának egészségügyi vonatkozásait. Ismertetni kell a magyar egészségügyi szervezetet. Tudatosítani kell, hogy hazánkban a gyógyítás mellett ma már a betegségek megelőzésén van a hangsúly (rendszeres orvosi vizsgálat, üdülők, gyógyüdülők, fertőző betegségek elleni küzdelem). Az egészségügyi ellátottság javulása, a jobb életmód hozzájárul az eddig pusztító népbetegségek megszűnéséhez.

A munkára nevelés érdekében a tanulók tanulmányaik és személyes tapasztalataik alapján ismerjék fel, hogy a munka végzése az egészséges és boldog emberi élet feltétele. Győződjenek meg a munka döntő szerepéről az emberré válás folyamatában. Alakuljon ki az Élővilág tanulásának helyes módszere. A biológia iránt érdeklődők kapjanak lehetőséget újabb ismereteknek önálló megszerzéséhez. Alakuljon ki annak a készsége, hogy tanulás közben odahaza is betartsa a higiénia megismert elemi szabályait (világítás, óránkénti pihenés, helyes testtartás, szellőztetés).

Az esztétikai nevelést segítse azzal, hogy megtanítja a tiszta, gondozott külső szépségének értékelését. Törekedjen a tanuló külseje gondozására. Öltözködésében, hajviseletében stb. különböztesse meg az egészségügyi szempontból helyest, ízléset az ízléstelentől. Testtartását, testmozgását igyekezzék harmonikussá és könnyeddé tenni.

Értelmi erőinek fejlesztése érdekében a tanítási órákon folyó leíró, összehasonlító és rendszerező tevékenység az önálló gondolkodásra, helyes általánosításra, az ismeretek alkalmazására nevelje a tanulókat.

I. AZ ÉLŐK VILÁGÁNAK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Feladat: Az élettelen és az élő összehasonlítása. Az élet kialakulásának, a növény és az állat közös eredetének megismertetése elemi fokon, hangsúlyozva a szervezet és a környezet kapcsolatát, az alkalmazkodás tényét, a létért való küzdelem alakító hatását, a természetes és mesterséges kiválasztódás lényegét. A létért való küzdelem a kiválogatódás útján újabb és újabb fajokat alakít ki, amelyek ma is változékonyak.

A növény- és állatvilág és az emberré válás történetének ismertetése az élőlények fejlődéstörténeti sorrendjében a tanulók fajismeretére és biológiai alapfogalmakra vonatkozó ismereteire támaszkodva. Rendszerezés a fejlettség és rokonság, vagyis a származás alapján.

A dialektikus materialista világnézet fejlesztése érdekében az élet keletkezésének tudományos alapon nyugvó magyarázata; annak megvilágítása, hogy a legegyszerűbb növények az élettelenből ugrásszerűen jöttek létre. Annak megértetése, hogy a természeti törvények befolyásolják az élőlények szervezetének kialakulását, az életkörülmények megváltozása az élő szervezet megváltozásához vezet. Az emberré válás történetének áttekintésénél meggyőzéssel megértetni a munka és a társadalmi élet szerepét a folyamatban; tudatosítani, hogy a földön egységes emberfaj él, és ezen belül meglevő emberfajták egyenlő képességűek és értékűek; megvilágítani a fajelmélet háborús uszító szerepét.

A hazafias nevelést támogatja a magyar kutatók munkájának megismertetése.

A munkára nevelést szolgálja a növény- és állatrendszertani gyűjtemények, az Egyetemi Fűvészkert megismerése, gyűjtemények összeállítás.

1. A NOVÉNYVILÁG ÁTTEKINTÉSE

IX. 1. 1. Szervezési feladatok. Típusnövények áttekintése

Df.: Az évi tennivalók ismertetése. Utasítás a munkafüzet vezetésére vonatkozóan. Gyűjtési feladatok meghatározása, ütemezése. Felelősök teendőinek meghatározása, személyének megválasztása.

Csiperkegomba, ezüstmoha, erdei pajzsika, erdei fenyő, szilvafa, búza felismerése és jellemzése a leglényegesebb jegyek alapján, csoportos foglalkozás keretében.

Ot.: Ismeretek alkalmazására szánt óra.

Sz.: Munkafüzetek, gyűjtemények, csiperkegomba modell, ezüstmoha-párna; erdei pajzsika levele spóratartókkal, tőke; erdei fenyő ág, toboz; szilvafa ág, termés, virágmodell; búza szára, virága, termése; kénzinagyítók.

Ko.: Év. 5. és 6. osztályos anyagával.

J.: Az óra feladatait a tanulók csoportos foglalkozás keretében, önállóan oldják meg. Az óra befejező részében munkájukról beszámolnak.

Tanulmányi kirándulás előkészítése, megfigyelési feladatok meghatározása, szempontok közlése.

2. Egyetemi Fűvészkert megtekintése

Df.: A szervezet és környezet kapcsolatára, az alkalmazkodás tényére, a létért való küzdelemre vonatkozó tapasztalat gyűjtése.

Ot.: Tanulmányi kirándulás.

IX. 2. 3. Az élő anyag kialakulása az élettelen anyagból

Df.: Úi.: Az élet keletkezésének feltételei. A növények és állatok ősei. Az élőlények alkalmazkodása a szárazföldi élethez. Azok az élőlények, amelyek a változásokhoz alkalmazkodni tudtak, fennmaradtak, a többiek elpusztultak. A megmaradtak is változtak, fejlődtek. Megállapításaik a tanulmányi kirándulás tapasztalatára támaszkodnak. A növény- és állatvilág rendszerezésének kategóriái. A fejlődéstörténeti rendszer. Linné K.

Eb.: A növény- és állatvilág fejlődése.

Ot.: Új ismeretet feldolgozó óra.

Ko.: Év.: 6. o. Életközösségek.

7. o. Idegen tájak élővilága.

Sz.: Rajzban a növények és állatok törzsfája.

A növény- és állatvilág fejlődése. (Diafilm)

A növényvilág történetét ábrázoló vázlat a következő órákon is.

4. A virágtalan növények

Df.: E.: Az élőanyag kialakulása és fejlődése.

Úi.: Vírusok. A baktériumok a növényvilág legegyszerűbb, legkisebb, legrégebb és legelterjedtebb növényei. A moszatok önálló táplálkozású, vízi, telepes testű növények. A fejlődés folyamán a tipikus sejt kialakulása. Moszatokból származnak a szárazföldi növények.

Gombák fonál-felépítésű, telepestestű, szárazföldi klorofill nélküli növények. Spórákkal szaporodnak.

Mohák és harasztok klorofillt tartalmazó, önálló táplálkozású, szárazföldi spórás növények. Mohák különböző sejtekkel, sejtcsoportokkal, kezdetleges szervekkel rendelkeznek. Átmenetet képeznek a száraz növények felé. Harasztoknak valódi hajtás- és gyökérrendszerük van, virágjuk azonban még nincs.

- Ot.: Vegyes.
- Ko.: Év.: 7. o. A növényi sejt. Gyökérgumók. 8. o. Fertőző betegségek.
 6. o. Moszatok. A csiperkegomba és a gyilkos galóca. A kukorica kártevői, üszöggomba.
 5. o. A szőlő, peronoszpóra, lisztharman.
 6. o. Mohák, erdei pajzsika.
 7. o. Szállító szövetek.
- Pt.: Erjesztő baktériumok felhasználása. Gombák jelentősége az élőlk világában (fenyők tápanyag felvétele; állatok, emberek tápláléka; növényi betegségek okozói; gyógyítás szolgálatában a penicillin). Tőzeg felhasználása. Kőszén keletkezése.
- Sz.: Tankönyv ábrái, faliképek. Moszatokról tanultak mikroszkópikus demonstrálása. Peronoszpóra és lisztharman szőlőlevélen, üszöggomba, csiperkegomba. Levéllenyomat készítésben. Erdei pajzsika, ezüst moha spóratartói. Kézinagyítók.
- Ir.: Nt. 324—327, 330—336, 340, 358—385, 386, 394—396, 398—401, 403, 411—426, 432—433, 436—444, 457—463.
 W. Weidel: A vírus.
 Ivánovics Gy.: Emberi betegségeket okozó vírusok.
 Horváth J.: Mikrobiológia.
 Bohus—Kalmár—Ubrizsy: Magyarország kalaposgombái.
 Bohus—Kalmár: Erdő-mező gombái.
 Boros A.: Magyarország mohái.
- IX. 3. 5—7. *A virágos növények*
- Df.: Úi.: Nyitvatermő magvas növények. A petesejt nyitott termőlevélen van. Termés még nincs. Fenyők. Zárvatermők a legfejlettebb növények. Kialakult a rovar-megporzásra alkalmas virág, a termőlevél bezárulásával a termő, a termés. A nyitvatermő sok sziklevele a zárvatermővé fejlődés következtében kettővé, majd eggyé csökkent. Kétszikűek és egyszikűek általános jellemzése. Gazdaságilag jelentősebb családjaik ismertetése.
- Ko.: 6. o. Az erdei fenyő.
 7. o. A virág részei, megporzás, megtermékenyítés, a termés fejlődése.
 5—6. o.-ban a gyümölcsfákról, zöldségfélékről, a szántóföldön termesztett növényekről tanultak.
- Pt.: Fenyő felhasználása. Helyi körülményeknek megfelelően a gazdaságilag jelentősebb növények felhasználása.
- Sz.: Élőnövények, herbárium, falikép, tankönyv ábrái, virágmodellek.
- Ir.: Nt. 466, 478—483, 487—490, 500—518, 555—558, 566—568, 574—575, 578—579, 615—616, 629—636.
 J.: Rendszerezés szempontjainak közlése.
8. *A növényvilág áttekintése*
- Df.: A növényvilág áttekintése, rendszerezése a fejlettség és rokonság, vagyis a származás alapján. A tanulógyűjtemények ellenőrzése.
- Ot.: Rendszerezés.
- Sz.: Az egyes kategóriákra jellemző növények, képek, modellek újbóli bemutatása. A növényvilág történetét ábrázoló vázlat.
- J.: Jávorka S. életéről és munkásságáról megemlékezni.
- X. 1. 9. *A növényvilág fejlődéséről tanultak ellenőrzése*
- Df.: A növényvilág fejlődésére jellemző jegyek alapján az anyag áttekintése önálló feleletek formájában.
- Ot.: Ellenőrző.
- Sz.: Az anyaggal kapcsolatos tanulói gyűjtemény.

Rövidítések:

- Df. = didaktikai feladat
 Úi. = új ismeret
 E. = ellenőrzés
 Eb. = elsődleges bevésés, rögzítés
 Ot. = óratípus
 Sz. = szemléltetés
 Ko. = koncentráció
 Pt. = politéchnikai vonatkozás
 Ir. = irodalom
 Nt. = Soó—Haraszty—Hortobágyi—Kiss—
 Uherkovich: Növénytan